

Públic

EL TRUMPISME I LES SEVES CONSEQÜÈNCIES PER A MADRID I ESPANYA

Vicenç Navarro

Catedràtic Emèrit de Ciències Polítiques i Polítiques Públiques,
Universitat Pompeu Fabra, Professor de Health and Public Policy a The
Johns Hopkins University i Director del JHU-UPF Public Policy Center

17 d'abril del 2021

El trumpisme és una ideologia que té com a element central la defensa a ultrança de l'ordre econòmic establert que se sent amenaçat per suposades "hordes comunistes i socialistes" que s'assumeix que controlen l'Estat juntament amb moviments socials contestataris davant de l'ordre social vigent (**com ara el moviment feminista i l'ecologista, entre d'altres**), portaveus tots ells d'ideologies contràries al manteniment d'una visió conservadora i idealitzada del passat, el qual s'assumeix que va ser millor. La recuperació d'aquest passat (que representa les essències de la nació) promulga un **nacionalisme exacerbant, exclouent i imperial que defineix qualsevol altra visió del país com a "enemiga de la pàtria"**, indigna de pertànyer-hi, i en qüestiona la

legitimitat. Profundament **autoritari i antidemocràtic,** el trumpisme té com a objectiu controlar totes les esferes de l'Estat, **des dels aparells del seguretat, policial i judicial fins als mitjans de comunicació,** en el seu projecte que no és només autoritari, sinó també totalitari, és a dir, promotor d'una **visió ideològica totalitzant, tant en la seva dimensió religiosa -el nacionalcristianisme- com en la seva vessant econòmica -amb la promoció del dogmatisme neoliberal-,** amb una defensa la jerarquia social existent com a resultat del règim **meritocràtic, que afavoreix els que es troben a dalt de l'escala social (ja que són els que tenen més mèrit) per sobre de tota resta.**

Té el trumpisme nord-americà semblances amb el feixisme espanyol?

Qualsevol demòcrata que hagi viscut durant la dictadura instaurada pel cop militar del 1936 a Espanya podrà reconèixer moltes d'aquestes característiques definitòries del trumpisme en la ideologia feixista que, como bé va definir el professor Malefakis de la Columbia University de Nova York (màxim coneixedor del feixisme europeu), era una ideologia no només autoritària, sinó també totalitària, en el sentit d'intentar imposar una **ideologia totalitzant, és a dir, que abastava totes les dimensions de l'ésser humà -des del llenguatge fins al sexe-, amb un nacionalisme extrem i excloent en una creuada del**

nacionalcatolicisme en contra de l'infidel i en defensa de l'imperi espanyol, suposadament amenaçat pel comunisme i el socialisme.

Definir aquest règim com a "franquista", com encara avui se'l coneix en el discurs oficial del país, és profundament erroni, ja que assumeix que era un règim merament autoritari populista (cabdillista) quan, en realitat, era també totalitari, és a dir, promovia una ideologia totalitzant que aspirava a impregnar totes les esferes de l'individu, en defensa d'uns valors polítics, econòmics i socials que sostenien el règim. En realitat, el millor indicador que el règim "franquista" no era merament populista és que, fins i tot quan el general Franco va morir, la ideologia del règim va continuar present en amplis sectors de l'Estat monàrquic espanyol (i, molt en particular, en gran nombre dels seus aparells de seguretat i judicials), ubicats majoritàriament a la capital del regne, Madrid, i també en els partits que van deure els seus orígens ideològics i polítics a aquell règim, com són el PP i Vox. El PP va ser fundat per ministres del règim feixista. Avui, els seus dirigents estan acusant el govern de coalició d'esquerres espanyol d'il·legítim (de la mateixa manera que Trump ha acusat d'il·legítim el govern Biden). També el PP i, molt en especial, la seva secció més extrema, encarnada per Isabel Díaz-Ayuso, presidenta de la Comunitat Autònoma de

Madrid, s'estan oposant, com també va fer Trump, a les mesures de contenció de la pandèmia, qüestionant la seva validesa i avantposant els interessos de l'economia a tota la resta (tot i que a costa d'endarrerir la pròpia recuperació econòmica). **En realitat, són aquests elements en comú (entre d'altres) entre el trumpisme i els hereus del feixisme –el Partit Republicà nord-americà d'una banda, i Vox i el PP de l'altra–, els que expliquen la proximitat d'aquestes formacions polítiques i la semblança de les seves polítiques.**

Polítiques comunes del trumpisme nord-americà i dels hereus del feixisme

Aquestes formacions polítiques infravaloren el que és la pandèmia i l'enorme dolor que ha generat a fi de justificar les seves polítiques a favor dels interessos econòmics dels grups polítics i mediàtics més poderosos del país. D'aquí ve el seu escepticisme, quan no el seu cinisme, sobre el coneixement científic salubrista i les conseqüències d'ignorar-lo. **Aquesta insensibilitat va quedar clarament plasmada en les afirmacions fetes per un dirigent trumpista de l'Estat de Texas, l'Estat on el trumpisme té major força dels EUA que, tot i reconèixer que la pandèmia estava causant la mort de molta gent gran, va respondre que havien d'acceptar la seva mort com a part del deure necessari per salvar la "pàtria" (és a dir, l'economia que els "patriòtics"**

promouen). L'absurditat i crueltat d'aquesta frase -que caracteritza el trumpisme- és d'una magnitud tal que, de fet, ignora que l'augment de la mortalitat i el patiment que causa no està salvant, sinó empitjorant, l'economia, endarrerint la seva recuperació. L'evidència d'aquest fet és aclaparadora.

Els costos d'ignorar les propostes de salut pública: l'elevada mortalitat

Als EUA s'han vist dos fets de gran rellevància: un és que aquells Estats (la majoria dels governats pel Partit Demòcrata) que han seguit les polítiques de control de la pandèmia proposades per les autoritats de salut pública (com ara la distància social, mascaretes i confinaments, entre d'altres) han tingut menys contagis i morts per COVID-19 que aquells Estats (la majoria d'ells republicans trumpistes) que no han seguit aquestes mesures o les han aplicat amb excessiva laxitud. Investigadors de la Johns Hopkins University han estudiat l'evolució de les infeccions i mortalitat per COVID-19 durant tot l'any 2020 als Estats republicans i als Estats demòcrates, i han documentat que **mentre els Estats republicans tenien índexs més baixos de contagi i mortalitat per COVID-19 al principi de la pandèmia (des del principi fins a les mesos de maig o juny), van anar deteriorant-se més ràpidament i d'una manera més accentuada que després del primer període, amb la qual cosa**

les taxes d'infecció van passar a ser més altes als Estats republicans que als demòcrates, fet la causa principal del qual es deu al comportament dels governs estatals, que van ignorar o donar poca prioritat a les directrius de les autoritats governamentals de salut pública. Aquests Estats van ser comparats amb característiques semblants pel que fa a estructura d'edat, densitat de la població, grau de ruralitat, regió censal, raça, gènere, pobresa, número de recursos sanitaris, nivell d'obesitat, malalties cardiovasculars, asma, i percentatge de població fumadora. Els resultats publicats a la revista **American Journal of Preventive Medicine** (març del 2021) eren contundents: **el trumpisme era el causant del número extra de morts per COVID-19 a cada Estat republicà.**

Hi ha, doncs, abundant evidència que les **polítiques trumpistes**, que van obstaculitzar les polítiques proposades per les autoritats de salut pública del propi govern federal, **van ser responsables de l'elevada mortalitat per coronavirus.** El president Trump va arribar a acusar **la màxima autoritat sanitària, el Dr. Fauci (conegut per la seva independència i rigor científic) de promocionar l'ús de les mascaretes (una mesura protectora) com una forma de mostrar oposició política a la seva presidència.**

La major mortalitat que va caracteritzar el trumpisme no va significar una major recuperació econòmica, ans al contrari

L'altra notícia rellevant és que l'evidència científica tampoc va demostrar la credibilitat del segon supòsit del trumpisme, és a dir, que la seva no aplicació de les directrius salubristes afavoriria la recuperació econòmica. L'evidència científica disponible no en mostra cap evidència. **Ans al contrari, alguns dels Estats més trumpistes dels EUA -com ara Texas-, que han tingut les majors taxes de mortalitat per COVID-19 (170 morts per cada 100.000 habitants durant tot el període de la pandèmia, una xifra més alta que la mitjana dels EUA, 158) han estat també els que han tingut un empitjorament més gran de l'activitat econòmica. Al 2020, el retrocés econòmic ha estat d'un 4% del PIB, més alt que el de la mitjana dels EUA, que ha estat del 3,8%.**

De fet, en cap dels Estats dels EUA l'augment de la mortalitat i l'abandonament de les mesures preventives per evitar-la es va traduir en una millora de l'economia. Ha passat una cosa semblant a nivell mundial, a on els països amb governs trumpistes, com ara el **Brasil -que té una de les majors taxes de mortalitat per coronavirus del món-**, han tingut, alhora, una enorme crisi econòmica que, sumada a la mortalitat per coronavirus,

explica la seva gran impopularitat (el 60% de la ciutadania brasilera vol que marxi, i exerceix una gran pressió per tal que s'aprovi l'*impeachment* al seu president, Jair Bolsonaro). Passa **una cosa semblant a Hongria, un altre país governat per trumpistes que es troba entre els països europeus amb major taxa de mortalitat per coronavirus.**

El trumpisme a Espanya

I a Espanya, passa el mateix a la Comunitat Autònoma de Madrid, governada per les dretes trumpistes hereves del feixisme, que també són conegudes per la seva insensibilitat cap a les mesures de prevenció de la mortalitat per coronavirus. Segons dades del Ministeri de Sanitat d'Espanya, és la comunitat autònoma amb major nombre de casos de persones amb coronavirus per cada 100.000 habitants (només superada per la ciutat autònoma de Melilla), i es troba entre les CA que tenen major nombre de morts per coronavirus per cada 100.000 habitants des que va començar la pandèmia. És també la comunitat autònoma que té un percentatge més alt de llits d'hospital ocupats per coronavirus (només superada per la ciutat autònoma de Melilla), i la que presenta un percentatge més alt d'ocupació a les UCI.

Aquesta elevada taxa de mortalitat de la Comunitat de Madrid es deu no només a la insensibilitat del seu govern vers les directrius de les autoritats sanitàries per controlar la pandèmia, sinó també a les seves polítiques públiques de retallades dels serveis sanitaris i socials, que han debilitat moltíssim la seva capacitat de resposta a la pandèmia. Aquestes polítiques de retallades de despesa pública i social, amb l'activa privatització d'aquests serveis, han estat característiques també de les polítiques trumpistes (Trump ha reduït els fons del *Medicare* per a l'atenció sanitària a la gent gran i del *Medicaid* a les poblacions amb menys recursos, augmentant el nombre de persones sense cap cobertura sanitària de 28 a 32 milions), i Madrid és una de les CA amb menor nombre de personal públic sanitari i major percentatge de serveis sanitaris privats (que s'han mostrat deficients en la seva resposta a la pandèmia).

D'altra banda, la realitat econòmica de la Comunitat de Madrid no es correspon a l'expressió de "miracle econòmic" que el govern Ayuso empra per definir la seva realitat. Durant l'any 2020, **l'activitat econòmica va baixar, segons el Banc d'Espanya, un 10,3% del PIB, un percentatge similar a la mitjana del país.** L'elevat sacrifici que va significar el gran augment de la mortalitat del coronavirus no es va traduir en uns indicadors econòmics millors.

El trumpisme va augmentar encara més l'enorme dèficit social d'Espanya, resultat de les polítiques neoliberals dels governs anteriors

L'evidència que demostra que sense **el control de la pandèmia no hi ha manera de recuperar l'economia és aclaparadora. I aquest control de la pandèmia depèn molt de la sensibilitat social i sanitària de l'Estat, dimensió poc desenvolupada a Espanya i encara menys a les CA governades per les dretes.** No és per casualitat que Madrid (i Catalunya, governada també per les dretes) es trobin entre les CA amb major taxa de mortalitat per coronavirus. **Les dramàtiques retallades de la sanitat pública, la privatització de la sanitat i dels serveis de l'Estat del Benestar, els escassos recursos dels serveis públics, l'escàs desenvolupament dels seus sistemes de salut pública, són tots ells clars indicadors d'aquesta insensibilitat, situació que ha anat empitjorant durant la Gran Recessió, i que explica que l'esperança de vida de la població estigués ja baixant durant aquell període, assolint la seva màxima davallada durant la pandèmia. A Espanya, s'espera que un recent nascut l'any 2020 visqui 82,4 anys, mentre que al 2019 s'esperava que ho fes 84 anys, que va ser el nivell d'esperança de vida de l'any 2010. Hi ha hagut, doncs, un endarreriment de 20 anys. Espanya ha estat un dels països de l'Europa Occidental que ha**

vist més reduïda la seva esperança de vida. I, dins d'ella, la Comunitat de Madrid ha estat una de les que ha vist la seva esperança de vida més reduïda aquest any a Espanya ("Health Crisis. Spain worst hit as EU nations suffered life expectancy drops", *Financial Times*, 8 d'abril del 2021; i càlculs de les estadístiques vitals de la mortalitat a Espanya del Ministeri de Sanitat i comunitats autònomes). I això es deu a l'escassa dimensió social de l'Estat espanyol, inclosa la Comunitat de Madrid.

Els Estats amb extensos serveis públics de l'Estat del Benestar són els que controlen millor la pandèmia

Han estat els països europeus amb **major desenvolupament del seu Estat del Benestar** (amb els seus extensos serveis de sanitat i socials, serveis d'atenció a la dependència domiciliaris i residencials, escoles bressol públiques i habitatge social, entre d'altres serveis), amb feines millor retribuïdes i més satisfactòries, i amb polítiques redistributives reductores de les desigualtats socials, inclòs per classe social i per gènere, **els que han tingut una menor mortalitat per coronavirus. Noruega, Dinamarca i Finlàndia es troben entre els països que tenen menys desigualtats per classe social i per gènere, i són els que tenen menys mortalitat per COVID-19 a Europa. Espanya (i encara pitjor, Madrid) és dels que tenen majors desigualtats per classe social i per**

gènere i major taxa de mortalitat per COVID-19. Les dades hi són per a qui les vulgui veure. **Concretament, les taxes de desigualtat social** (mesurades en coeficient de Gini) dels països governats per coalicions d'esquerreres durant més temps des de la II Guerra Mundial a la UE-15 són Noruega (25,4), Finlàndia (26,2) i Dinamarca (27,5); mentre que països com ara Espanya (34), amb Estats del Benestar poc finançats i polítiques escassament redistributives, presenten valors de taxa de desigualtat social molt més elevats. Els EUA (39) tenen un nivell de desigualtat encara més gran, segons les últimes dades d'Eurostat i l'OECD. **Una cosa semblant pel que fa a desigualtats de gènere,** amb nivells molt menors a Noruega (4,4%), Finlàndia (5,8%) i Dinamarca (4%), que a Espanya (8%) i els EUA (18,9%). **La taxa de mortalitat per coronavirus** per cada 100.000 habitants és molt més baixa a Dinamarca (41), Finlàndia (15) i Noruega (12,7), que a Espanya (131) o als EUA (158). **Els països escandinaus de tradició progressista també es troben entre els que van veure disminuir menys el seu PIB durant la pandèmia. La seva reducció del PIB al 2020 va ser:** Noruega (-0,8%), Dinamarca (-2,7%) i Finlàndia (-2,8%); mentre que a Alemanya (-4,9%), França (-8,1%), Itàlia (-8,9%), Espanya (-10,8%; Madrid -10,3%) el descens del PIB va ser molt més accentuat, segons dades d'Eurostat.

La creixent mobilització popular enfront del declivi del trumpisme i l'aparició d'alternatives

La situació sanitària tan caòtica causada pel president Trump i la seva gran crisi econòmica van ser la causa de la major protesta que hi hagi hagut recentment als EUA enfront d'un partit governant. No s'havia mobilitzat mai abans tanta gent com a mostra de rebuig a un president en el govern. 81,2 milions de votants a les darreres eleccions. La protesta exigia no només un final de les polítiques trumpistes del Partit Republicà (favorables a la inversió pública en el sector militar com a estímul econòmic, privatització dels serveis públics en les àrees socials, mesures fiscals altament regressives, i un llarg etcètera), **sinó també la fi de les polítiques públiques neoliberals que van dominar les administracions dels governs anteriors del Partit Demòcrata.**

Como bé va assenyalar *The New York Times*, ***"progressistes i socialistes, juntament amb els sindicats, esglésies de la comunitat negra, i d'altres organitzacions de la classe treballadora han pressionat per tal que el president Biden hagi pres les mesures per fer augmentar considerablement el nivell de vida de la classe treballadora"***. Com a conseqüència de l'enorme creixement de les esquerres progressistes dins del Partit Demòcrata, el significat de "recuperació econòmica" es va redefinir, **rebutjant-se la "normalitat" -entesa com a la normalitat**

existent abans de la pandèmia- com l'objectiu a assolir per aquesta recuperació econòmica. Com a resultat d'aquesta pressió, està tenint lloc avui un canvi molt important en les polítiques públiques del govern federal, que **estan donant gran prioritat a les inversions socials (com, per exemple, el Quart Pilar de l'Estat del Benestar,** que és el dret d'accés als serveis d'ajuda a les famílies, que van des de les escoles bressol a partir dels 0 anys fins als serveis d'atenció a la dependència, tant domiciliaris com residencials), així com a les **inversions en l'economia verda, donant gran importància a les activitats encaminades a assegurar la qualitat de vida i benestar de la població, i posant com a objectiu últim la felicitat de la ciutadania i no només la producció i el consum. El 80% de la població nord-americana aprova aquestes mesures (i això inclou més del 50% dels republicans).**

Aquesta pressió dins del Partit Demòcrata des dels sectors d'esqueres té clares similituds amb el que passa a Espanya. El problema del PSOE, especialment **des del govern Zapatero, va ser el seu socioliberalisme, és a dir, la seva incapacitat de trencar amb el dogma neoliberal, que va frenar els canvis necessaris i que va conduir com a protesta al sorgiment de Podemos, primer, i d'Unidas Podemos, després.** Als EUA el tomb del govern federal és que s'han incrementat les polítiques d'inversions i de

despesa pública (incloses d'una manera molt notable les inversions socials), amb un augment de la despesa pública social, així com una expansió de les reformes fiscals de clar caràcter progressista que permeten el finançament d'aquests programes, cosa que **reverteix les polítiques de baixades d'impostos a les grans empreses nord-americanes que van caracteritzar el trumpisme (Trump havia baixat l'impost de societats d'un 35% a un 21%; i Biden l'ha pujat d'un 21% a un 28%, tot i que l'esquerra demanava tornar al 35%)**. Biden ha aprovat tres paquets d'expansió pressupostària amb un gran augment de la despesa pública, recordant el New Deal del president Franklin D. Roosevelt. Una de les expansions més recents ha estat per a la millora de les infraestructures socials, cosa que ha creat una gran oposició per part del Partit Republicà, a la qual cosa **el President Biden va respondre que els serveis d'atenció a les persones dependents i les escoles de primera infància són tan importants com construir carreteres o electrificar el transport. Va quedar clar que el New Deal, a més de ser verd, ha de ser social, tal com va subratllar el senador Bernie Sanders**, que dirigeix un dels comitès més poderosos del Senat sobre política econòmica i fiscal. **Aquestes polítiques han generat un suport majoritari no només entre els votants demòcrates, sinó també republicans.**

I és aquí on, aplicant aquest símil a Espanya i a Madrid, cal aplaudir que, per fi, la UE aprovi la transferència de fons per finançar els plans de recuperació econòmica (importants, però encara insuficients) i també cal donar suport al fet que el nou govern de coalició d'esquerres s'hagi compromès a reduir l'enorme dèficit social que té Espanya. El que és d'especial importància és que es vagi en direcció oposada al trumpisme que va fer tant de mal a la població en general i a les classes populars en particular. Es aquí on em permeto encoratjar el govern espanyol que encara vagi més enllà per reconèixer que la inversió social és tant o més important que la inversió en la digitalització del país. Això hauria de passar també a nivell de les comunitats autònomes, on encara queda molt per fer, per acabar amb el trumpisme dominant, liderat avui per la Comunitat de Madrid. Pel benestar de les classes populars d'aquesta comunitat i pel bé d'Espanya, és important que hi hagi un canvi substancial en el govern d'aquesta comunitat en sentit oposat al que ha governat fins ara. Les dades científiques presentades en aquest article mostren les enormes conseqüències negatives que el trumpisme (que és, en realitat, el feixisme del segle XXI) crea quan governa, ja sigui a Texas o a Madrid.